

8C

Verantwoording Factoren en gesprekstechnieken

Algemene factoren die medicatietrouw positief en negatief beïnvloeden, zijn in kaart gebracht aan de hand van een literatuuronderzoek. Ook is gekeken in welke fase van het medicatiegebruik (fase 1. Starten, fase 2. Gebruiken en fase 3. Stoppen) de verschillende factoren een rol spelen.

Literatuursearch

Er is een zoekstring opgesteld voor PubMed en CINAHL voor de onderbouwing van de achtergrondinformatie over de factoren die de medicatietrouw positief en negatief beïnvloeden (d.d. mei 2019).

De volgende zoekstring is gebruikt:

(overview [Ti] OR review [Ti] OR "systematic review" [Ti] OR meta-analysis [Ti]) AND (adherence [Ti] OR compliance [Ti] OR persistence [Ti] OR engagement [Ti]) AND (determinant* [Ti] OR barrier* [Ti] OR facilitator* [Ti] OR influence* [Ti] OR cause* [Ti]).

De PubMed search leverde 91 hits op. De search in CINAHL leverde geen nieuwe relevante hits op (enkel overlap met de PubMed search). Screenen van titel en abstract identificeerde 25 mogelijke relevante systematic reviews. Als uitgangspunt voor de onderbouwing is de review van systematic reviews gepubliceerd door Kardas et al. in 2013 (aangegeven met een 1 in tabel 2) genomen. Zij includeerden 51 systematic reviews gepubliceerd in de periode 2000 t/m 2009. Zij identificeerden 771 individuele determinanten voor medicatietrouw bij chronische medicatie, welke zij indeelden volgens de WHO-dimensies. Geen van de determinanten was specifiek gericht op starten (fase 1). Zevenenveertig determinanten waren specifiek voor volhouden, stoppen (fase 3). De overgrote meerderheid was gericht op het gebruiken (fase 2).

Acht van de 51 reviews hadden tevens een meta-analyse uitgevoerd. Deze leverden betrouwbare informatie over de effecten van de determinanten op medicatietrouw (zie rechter kolom in tabel 2, weergegeven in odds ratios met bijbehorend 98% betrouwbaarheidsinterval). Vervolgens is er voor elke determinant geïdentificeerd in deze review van systematic reviews gekeken welk bewijs er is voor het effect op medicatietrouw. Daarbij zijn de volgende regels aangehouden:

- De determinanten waarvoor conflicterend bewijs is (zowel positief als negatief effect op medicatietrouw), zijn niet opgenomen in de tabel, tenzij:
 - a. het bewijs sterk naar één kant wijst. Dan is deze determinant wel opgenomen als hebbende een positief/negatief effect, met daarbij aangetekend aantal reviews + / - of neutraal.
- Een determinant voor de implementatie (gebruiken) is opgenomen als er bewijs is uit minstens 2 reviews.
- Een determinant voor de persistentie (volhouden, stoppen) is opgenomen als er bewijs is uit 1 review, vanwege het kleine aantal determinanten dat zich op deze fase richt.

Bevindingen

In tabel 21 zijn alle gegevens uit de literatuursearch weergegeven. De beïnvloedende factoren zijn verdeeld in positief of negatief beïnvloedende factoren volgens de beschrijving in de originele studie. In overleg met de richtlijnwerkgroep is gezocht naar overkoepelende termen (onderstreepte titels in de tabel) die de onderliggende factoren positief of negatief verwoorden. Deze zijn gebruikt om de factoren te visualiseren voor de verpleegkundigen en verzorgenden in de afbeeldingen.

Evidence tabel

Tabel 21. Positief en negatief beïnvloedende factoren voor medicatietrouw per fase van medicatiegebruik (ingedeeld volgens de WHO-dimensies).

	Positieve beïnvloeding (+)	Negatieve beïnvloeding (-)	Kracht evidentie OR=odds ratio, BI=betrouwbaarheidsinterval
Starten medicatie			
	Geen factoren bekend	Geen factoren bekend	
Gebruiken medicatie			
1) Sociaal economisch	<u>Sociale steun</u> - Praktische sociale steun (+)¹ - <i>unidimensional</i> sociale steun (+)¹ - Emotionele steun (+)¹ - Goede sociale aanpassing (+)¹ - Supervisie van medicatie inname door anderen (+)¹ - Cliënten die elkaar ondersteunen (+)¹	<u>Gebrek aan sociale steun</u> - Gebrek aan sociale steun (-)¹	OR 3.60, 95%BI 2.55-5.19 OR 2.35, 95%BI 1.76-3.03 OR 1.83, 95%BI 1.27-2.66 11 rev (vs. 1 rev neutraal) 2 reviews 2 reviews 2 reviews
	<u>Steunende gezinssituatie</u> - Hecht gezin / gezinsbinding (+)¹ - Samenwonen met iemand (+)¹ - Getrouwd zijn (+)¹ - Steun van familie bij medicatie inname (+)¹ - Financiële steun van familie (+)¹	<u>Gebrek aan een steunende gezinssituatie</u> - Familie conflicten (-)¹ - Gebrek aan steun van familie algemeen (-)¹ - Gebroken gezin (-)¹ - o Twee-ouder gezin (+)¹	OR 3.03, 95%BI 1.99-4.52 OR 2.35, 95%BI 1.08-5.71 OR 1.38, 95%BI 1.04-1.83 OR 1.27, 95%BI 1.12-1.43 3 reviews 3 reviews 3 reviews - 1 additionele review 2 reviews
		<u>Sociaal stigma door aandoening</u> - Stigma op school, werk, bij familie en vrienden (-)¹	3 reviews
		<u>Hoge kosten van medicatie/behandeling</u> - Hoge kosten medicatie /bijbetalen (-)¹ - Niet of onvoldoende verzekerd voor medicatie/behandeling (-)¹	5 reviews (specifiek voor implementatie) 2 reviews (specifiek voor implementatie)
		<u>Financiële beperkingen</u> - Laag inkomen (-)¹ - Financiële beperkingen (-)¹	4 reviews (let op, niet SES, hiervoor is conflicterend bewijs) 2 reviews

	Positieve beïnvloeding (+)	Negatieve beïnvloeding (-)	Kracht evidentie OR=odds ratio, BI=betrouwbaarheidsinterval
2) Zorgsysteem	<u>Goede communicatie en relatie cliënt-zorgverlener</u>	<u>Slechte communicatie en relatie cliënt-zorgverlener</u> - Slechte relatie cliënt-zorgverlener (-) ¹ - Slechte communicatie cliënt-zorgverlener (-) ¹ - Gebrek aan vertrouwen in zorgverlener (-) ¹ - Gebrek aan tevredenheid van cliënt met zorgverlener (-) ¹	11 reviews 6 reviews 3 reviews 2 reviews 2 reviews 2 reviews
	- Ervaren steun van de zorgverlener (+) ¹ - Cliënt betrokkenheid bij besluitvorming (+) ¹		
	- Minder polikliniek bezoeken (+) ¹	<u>Onvoldoende follow-up</u> - Slechte follow-up door zorgverleners (-) ¹ - Onvoldoende afspraken/planning bij ontslag uit het ziekenhuis (-) ¹	5 reviews 3 reviews 2 reviews
	<u>Goede informatie over medicatie inname</u> - Vaardigheid zorgverlener om cliënt van goede (gebruiks-)informatie over de medicatie te voorzien (+) ¹		2 reviews
	- Medicatie voorgeschreven door specialist (+) ¹		2 reviews
3) Aandoening		<u>Slechtere gezondheidsstatus</u> - Slechtere gezondheidsstatus (zoals beoordeeld door de zorgverlener) (-) ¹	OR 1.76, 95%BI 1.13 - 2.77
	<u>Aanwezigheid van symptomen</u> - Ernstigere aandoening met meer symptomen(+) ¹	<u>Afwezigheid symptomen of klinische verbetering</u> - Asymptomatische aard van de ziekte of afwezigheid symptomen (-) ¹ - Klinische verbetering / verdwijnen van klachten / zich beter of genezen voelen (-) ¹	4 reviews (specifiek voor implementatie) 3 reviews (specifiek voor implementatie) 2 reviews (specifiek voor implementatie) 2 reviews
	- Lichamelijke beperking (+) ¹		
4) Therapie		<u>Bijwerkingen</u> - Ervaren bijwerkingen (-) ¹ - Verminderde kwaliteit van leven tijdens medicatiegebruik (-) ¹	16 reviews (specifiek voor implementatie) vs. 1 neutraal effect 2 reviews

	Positieve beïnvloeding (+)	Negatieve beïnvloeding (-)	Kracht evidentie OR=odds ratio, BI=betrouwbaarheidsinterval
	<u>Cliëntvriendelijk regime</u> - Combinatiepil met vaste dosering (+) ¹ - Eenmaal daags regime (vs. tweemaal daags) (+) ¹ - o in hypertensie - o in HIV - Eenmaal daags regime (vs. meerdaags) (+) ¹ - o in hypertensie	<u>Cliëntonvriendelijk regime</u> - Complexiteit algemeen, o.a. complex innameschema (-) ¹ - Lange duur behandeling (-) ¹ - Noodzaak om dieet aan te passen voor medicatie (-) ¹ - Aantal voorgeschreven medicijnen (-) ¹ - Grootte tablet (problemen met slikken) (-) ¹ - Smaak van de medicatie (-) ¹ - Ongemak geassocieerd aan medicatie inname (-) ¹ - Aantal dagelijkse doseringen (-) ¹ o Specifiek 1dd versus meer doseringen	10 reviews (specifiek voor implementatie) vs. 4 neutraal effect 7 reviews (specifiek voor implementatie)+ 5 additionele reviews 5 reviews (specifiek voor implementatie) vs. 1 review neutraal effect 5 reviews 4 reviews 4 reviews 3 reviews 2 reviews 2 reviews Meta-analyse: sign. verschil - 92.7% vs.87.1% - +2.9%, 95%BI 1.0-4.8% Sign. verschil 91.4 vs. 83.2%
		<u>Geen effect merkbaar</u> - Ineffectiviteit medicatie, objectief of subjectief (-) ¹ o specifiek objectieve effectiviteit medicatie (+)¹	3 reviews (specifiek voor implementatie) en 3 add reviews
5) Cliënt *	<u>Perceptie over de ernst</u> - Opvatting dat de aandoening een bedreiging is vanwege de ernst van de aandoening (+)		OR 2.45, 95%BI 1.91-3.16
		<u>Aanwezigheid van een psychische aandoening</u> - Depressie: associatie met medicatietrouw bij diverse chronische aandoeningen (-) ¹ - Depressie: associatie met medicatietrouw bij diabetes (-) ¹ - Psychiatrische aandoening, bv. angst, depressie (-) ¹	- OR 3.03, 95%BI 1.96-4.89 - z=9.97, p<.0001 9 reviews
		<u>Instabiele huisvesting</u> - Weg van huis zijn (-) ¹ - Instabiele huisvesting (-) ¹	4 reviews 3 reviews

Positieve beïnvloeding (+)		Negatieve beïnvloeding (-)	Kracht evidentie OR=odds ratio, BI=betrouwbaarheidsinterval
		<u>Verminderde cognitieve functies</u> - Cognitieve beperking (-) ¹	4 reviews
	- Gebruik van reminders (+) ¹	<u>Vergeetachtigheid</u> Inname vergeten (-) ¹	5 reviews 2 reviews
		<u>Onvoldoende kennis</u> - Gebrek aan begrip van medicatie/behandeling (-) ¹ - Niet goed begrijpen van instructies of de gevolgen van medicatieontrouw (-) ¹	5 reviews (specifiek voor implementatie) 4 reviews 2 reviews
	- Situationele operationele kennis (+) ¹		
	<u>Positieve opvattingen over behandeling</u> - Ervaren voordelen van medicatietrouw (+) ¹	<u>Negatieve opvattingen over behandeling</u> - Negatieve opvattingen over de werkzaamheid van de behandeling (-) ¹ - Ontkenning van diagnose/ziekte (-) ¹	5 reviews 5 reviews 2 reviews 2 reviews
	- Ervaren noodzaak van de behandeling (+) ¹		
	<u>Goede zelfmanagement vaardigheden</u> - Hogere self-efficacy (+) ¹ - Zelfvertrouwen (+) ¹ - Persoonlijke beheersing van de ziekte en behandeling (+) ¹		3 reviews 2 reviews 2 reviews
		<u>Al eerder medicatieontrouw geweest</u> - Al eerder medicatieontrouw geweest (-) ¹	2 reviews
		<u>Middelen gebruik</u> - Drugs gebruik (-) ¹	7 reviews 2 reviews
	- Minder of geen alcohol inname (+) ¹		
Volhouden, stoppen			
1) Sociaal economisch		<u>Financiële beperkingen</u> - Hoge kosten medicatie/behandeling (-) ¹ - Niet of onvoldoende verzekerd voor medicatie/behandeling (-) ¹ - Armoede (-) ¹	3 reviews (specifiek voor persistentie) 2 reviews (specifiek voor persistentie) 2 reviews
2) Zorgsysteem		<u>Slechte communicatie en relatie cliënt-zorgverlener</u> - Zorgverlener/verzorgder niet beschikbaar (-) ¹ - Slechte relatie cliënt-zorgverlener (-) ¹ - Slechte follow-up door zorgverlener (-) ¹	1 review 1 review 1 review

	Positieve beïnvloeding (+)	Negatieve beïnvloeding (-)	Kracht evidentie OR=odds ratio, BI=betrouwbaarheidsinterval
	- Cliënt betrokkenheid bij besluitvorming (+) ¹		1 review
3) Aandoening		<u>Klinische verbetering (vermindering klachten)</u> - Klinische verbetering / verdwijnen van klachten / zich beter of genezen voelen (-) ¹	2 reviews (specifiek voor persistentie)
		<u>Verergering aandoening</u> - Verergering aandoening met meer symptomen (-) ¹	1 review (specifiek voor persistentie)
	<u>Verbetering van symptomen</u> - Verlichting van symptomen (+) ¹	<u>Afwezigheid symptomen of klinische verbetering</u> - Asymptomatische aard van de ziekte of afwezigheid symptomen (-) ¹	1 review (specifiek voor persistentie)
4) Therapie		<u>Bijwerkingen</u> - Ervaren bijwerkingen (-) ¹	4 reviews (specifiek voor persistentie)
		<u>Cliëntonvriendelijk regime</u> - Complexiteit van het regime, o.a. complex innameschema (-) ¹ - Aantal dagelijkse doseringen (-) ¹ - Innamemoment midden op de dag (-) ¹ - Ongemak geassocieerd aan medicatie inname (-) ¹ - Lange duur behandeling (-) ¹	2 reviews (specifiek voor persistentie) 2 reviews (specifiek voor persistentie) 1 review (specifiek voor persistentie) 1 review (specifiek voor persistentie) 1 review (specifiek voor persistentie) 1 review (specifiek voor persistentie)
	- Flexibiliteit/ cliënt voorkeur qua behandeling (+) ¹		1 review (specifiek voor persistentie)
		<u>Geen effect merkbaar</u> - Ineffectiviteit medicatie, objectief of subjectief (-) ¹	3 reviews (specifiek voor persistentie)
	<u>Behandeling bij medisch centrum</u> - Behandeling bij medisch centrum (+) ¹		1 review
5) Cliënt	<u>Positieve opvattingen over behandeling</u>	<u>Negatieve opvattingen over behandeling</u> - Gebrek aan begrip van medicatie/behandeling (-) ¹	2 reviews (specifiek voor persistentie) 1 review (specifiek voor persistentie)
	- Minder zorgen over de medicatie (+) ¹		

* NB: leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, etniciteit, burgerlijke staat: alle conflicterend bewijs.

¹ Bron: Kardas, et al., 2013.